

Aleg. 457

Sprawozdanie

Komisji przemysłowej o sprawozdaniu c. k. Rady szkolnej krajowej we Lwowie odnoszącem się do stanu państwowych szkół przemysłowych i handlowych w Galicyi.

Wysoki Sejmie!

Ostatnie sprawozdanie Komisji przemysłowej przedłożone Wysokiemu Sejmowi przedstawiło stan szkolnictwa przemysłowego w naszym kraju po koniec roku szkolnego 1899/900. Ostatnie dwa sprawozdania c. k. Rady szkolnej krajowej przynoszą daty odnoszące się do dwu następnych lat.

Co do liczby szkół przemysłowych i handlowych państwowych nie zaszła żadna zmiana, istnieją: wyższa szkoła przemysłowa w Krakowie, szkoła przemysłowa we Lwowie, szkoła dla przemysłu drzewnego w Zakopanem i w Kołomyi, szkoła ślusarska w Świątnikach, szkoła kowalska w Sułkowicach i Akademia handlowa we Lwowie.

Do roku szkolnego 1900/1 z roku na rok wzrastała liczba uczniów w stosunku mniej więcej 10% rocznie. W roku 1901/2 nastąpiła zmiana, gdyż nietylko nie było przyrostu ale liczba uczniów spadła z cyfry 1.445 na cyfrę 1.406. Stan taki utrzymywał się i w roku szkolnym 1902/3 nieobjętym sprawozdaniem c. k. Rady szkolnej krajowej. Zastanawiając się nad odnośniami cyframi poszczególnych szkół, widzimy, że spadek ten liczby uczniów dotyczy wszystkich szkół, a w nich głównie uczniów zwyczajnych, nie dotyczy zaś hospitantów, których liczba nawet w niektórych szkołach wzrosła.

Spostrzeżenie to musi prowadzić do domniemania, że przyczyna zmniejszonej frekwencji w szkołach przemysłowych jest wspólna, i prawdopodobnie odnosi się w części do zwiększonych wymagań od tych uczniów, którzy przychodzą się zapisać do szkoły, w części do tego, że szkoły z braku miejsca więcej uczniów zwyczajnych przyjmować nie mogą.

Ze sprawozdania c. k. Rady szkolnej krajowej Komisya nie może wyrobić sobie pewnego zdania, czy rzecz się ma tak istotnie.

Jeżeliby tak było to o ileby wpływały zwiększone wymagania od uczniów przy wpisach, spodziewałby się należało, że poziom wykształcenia uczniów się podnosi, czyli że strata na ilości uczniów jakością się wyrównuje.

Komisya przemysłowa spodziewa się, że c. k. Rada szkolna krajowa poruszoną kwestyę weźmie pod rozwagę i w najbliższym sprawozdaniu stan rzeczy i przyczyny upadku frekwencji uczniów w szkołach przemysłowych wyjaśni, względnie stanowisko swoje wobec tej sprawy zaznaczy.

Szkoła wyższa przemysłowa w Krakowie co do liczby wydziałów i kursów specjalnych nie wykazuje żadnej zmiany. W roku 1901 w październiku c. k. Ministerium wyznań i oświaty zażądało opinii Dyrekcyi Zakładu co do uzupełnienia nauki o budowlach wodnych, a sprawozdanie tejże szkoły za rok 1902/3, przynosi pomyślane wiadomości, że z rokiem szkolnym bieżącym t. j. 1903/4 odbywać się będzie kurs dla kształcenia średnich sił pomocniczych technicznych dla budowy dróg wodnych i regulacyi rzek. Nadto pomyślną wiadomość przynosi sprawozdanie ostatnie Dyrekcyi, że c. k. Ministerium przeznaczyło 21.500 K na potrzeby budowlane

i urządzenie pracowni dla chemii fermentacyjnej, tak ważnej i doniosłej w naszym kraju wobec gospodarstwa gorzelnianego. Prócz tego daje c. k. Ministerium dotację roczną i ustanowi osobną siłę nauczycielską. Pomyślnem wreszcie jest, że w roku 1902/3 po raz pierwszy od czasu swego istnienia szkoła miała dostateczną ilość własnych sił nauczycielskich. Tym sposobem stanie się niezbędnym postulatom krajowym o tyle przynajmniej zadość, że szkoła przemysłowa krakowska będzie przysparzać własne krajowe siły tyle ważne wobec gospodarstwa gorzelnianego, a nadto przysposobi zawodowe siły dla bliskich na szersze rozmiary inwestycji w dziedzinie budownictwa wodnego. Jako postulat pozostaje jeszcze urządzenie kursów dla nafciarstwa.

Natomiast coraz smutniej przedstawiają się warunki, w jakich szkoła jest pomieszczona. Od lat wielu każde sprawozdanie o tej szkole przepełnione jest utyskiwaniem, że pomieszczenie jest złe, warunkom i potrzebom szkoły nie odpowiadające, tamujące naturalny rozwój szkoły. Główny macierzysty budynek, stara rudera zupełnie nieodpowiednia, pomieszczenie częściowe szkoły w wynajętych przy innej ulicy lokalach nie dozwala na jednolite kierownictwo, uniemożliwia należyty nadzór, a brak wprost sal i miejsca tamuje rozszerzenie się pracowni i nie pozwala uczniom równocześnie pracować tak, jakby to się w innych warunkach dało. Niemożliwe warunki pomieszczenia tej szkoły, stwierdziły i organa Władz centralnych w roku ubiegłym na miejscu.

Komisya przemysłowa zamiast wyliczać braki i wadliwości raczej musi się zwrócić do Reprezentacyi krajowej w Radzie Państwa, aby nacisk na c. k. Rząd wywarła i budowę nowego zakładu wyjednała. C. k. Rząd ma wielkie ułatwienie w tem, że gmina miasta Krakowa już przed 10 ciu laty ofiarowała grunt w ilości 4.000 □⁰ bezpłatnie pod budowę nowego gmachu.

Wszelkie usiłowania będą daremne, szkoła nie będzie się mogła rozwijać, temsamem musi się zacząć cofać, a na tem ucierpi tylko kraj w przyszłości, jeżeli temu postulatowi nie stanie się zadość.

Szkoła przemysłowa we Lwowie pod względem ustroju szkolnego nie ulega żadnej zmianie. Pod względem nauki i twórczości rozwija się bardzo dobrze, a niektóre wyroby stoją bardzo wysoko n. p. slusarskie odznaczają się artystycznym wykończeniem, są to własnego pomysłu i układu prawdziwe cacka z natury modelowane. Jak wiadomo, Lwów posiada wielu bardzo dobrych slusarzy, którzy najwybredniejsze wymagania są wstanie zaspokoić — na tem polu moglibyśmy śmiało konkurować z wyrobami obcemi, gdyby się rzecz dała w kierunku ilościowym rozwinąć.

Uczniowie do tego działu garną się z ochotą, coż kiedy z powodu braku miejsca przyjmowanie musi być ograniczone. Na 40 miejsc na kursie slusarstwa w roku szkolnym bieżącym, przyjęto 25-ciu — wielu nie przyjęto, a na przyszłość stosunki tak się układają, że w roku przyszłym szkoła będzie mogła przyjąć zaledwie 6-ciu, a dzać się to musi z braku miejsca.

Jak to już w poprzedniem sprawozdaniu wykazano, szkoła była budowana dla 200 uczniów a mieści ich obecnie około 500; istnieje zatem przepełnienie i rozwój dalszy szkoły pod względem frekwencji jest stanowczo zatabowany — konieczność rozszerzenia uznala Komisya przemysłowa i w ostatniem sprawozdaniu proponowała rozszerzenie szkoły, przynajmniej tymczasowe, przez przynajęcie lokali w jednym z domów prywatnych. Obecnie Komisya przemysłowa sądzi, że raczej należałoby myśleć o nowym budynku a to tem więcej, że istnieje konieczna potrzeba rozszerzenia szkoły co do jej ustroju wewnętrznego.

Jeżeli szkoły nasze przemysłowe mają odpowiadać potrzebom krajowym — to koniecznie muszą mieć na uwadze nietylko drobniejsze działy przemysłu krajowego, ale muszą się liczyć z wielkim przemysłem, który należyście rozwinięty, stanowiłby właściwe bogactwo kraju, a prócz tego z przemysłem rolniczym. Nadto musi się liczyć z faktami o szerszem zakroju, które się w kraju rozgrywają.

Nafciarstwo, przemysł wielki, tak w kraju naszym doniosły; gorzelnictwo, tak ważny dział gospodarstwa krajowego, nie mają w szkole przemysłowej lwowskiej żadnej podpory w przygotowaniu sił potrzebnych, dział chemiczny nie istnieje.

Dział ceramiczny również nie istnieje, mimo że się o niego Izba handlowa i Rada miasta Lwowa od dawna dopominają.

Szeroka akcyja przyszłych dróg wodnych i regulacya rzek potrzebował będzie sił. Ministerium zapytywało w tym kierunku Dyrekcyę szkoły i otrzymało opra-

cowany projekt do zatwierdzenia; o zatwierdzeniu projektu atoli nie nie słyhać na razie — wiadomo tylko, że dział dla budowy dróg wodnych będzie urządzony w Krakowie.

W obec tego, że musimy dążyć do rozszerzenia szkoły w tych kierunkach, musi się i budynek rozszerzyć czyli inaczej, że trzeba myśleć o budowie większego zakładu. Budynek dzisiejszy nie poszedłby na marne, ale oddałby znakomite usługi Akademii handlowej lwowskiej, która większego budynku koniecznie potrzebuje.

Komisya przemysłowa spodziewa się, że c. k. Rada szkolna krajowa weźmie te okoliczności pod rozwagę.

Szkoła w Świątnikach rozwija się pomyślnie i stoi dzisiaj na tej wysokości, że jej wyroby nietylko mają zbyt, ale mogą już wchodzić w szranki konkurencyi z wyrobami obcemi. Pod względem jakości wyroby stoją wysoko, a jak z radością się dowiedzieć można ze sprawozdania c. k. Rady szkolnej krajowej, co roku bywają wysyłani werkmistrze do wzorowych zakładów fabrycznych, aby się wyżej zawodowo wykształcić mogli.

Pod względem ilościowym produkcyja szkoły jest znaczna. Naturalnie, że szkoła w tych warunkach mogłaby zaważyć w przemyśle krajowym, gdyby mogła być podpartą skutecznie. Obecnie potrzebuje szkoła maszyn do strugania, wiercenia, wycinania i wybijania części składowych kłódek etc. etc. — a co najważniejsza — motoru, któryby mógł ręczną pracę skutecznie zastępować. Nadto potrzebaby stworzyć dla szkoły należyte pośrednictwo handlowe.

Szkoła w Sulkowicach rozwija się pomyślnie, a przyszłość jej obecnie po wzniesieniu nowego budynku na długo zapewniona. Szkoła cierpi tylko w kierunku produktywności towarowej i pod względem zbytu skutkiem wadliwych stosunków miejscowych i konkurencyi zawodowej między miejscowymi kupcami. Założenie kuźni maszynowej i zorganizowania pośrednictwa handlowego zaradziłoby złemu.

Szkoły zawodowe przemysłu drzewnego w Zakopanem i w Kołomyi okazują nadzwyczaj wiele żywotności, bo mimo nędznych warunków, w jakich się znachodzą, wykazują w wyrobach uczniów nietylko piękne nienaganne wykonanie, a co ważniejsza, rozwój wyraźny, widoczny w urozmaiceniu i uszlachetnieniu wzorów.

Dowód tego widzimy w tem, że szeroko po kraju i za kordonem spotykamy wyroby tych szkół bardzo wdzięcznie przez społeczeństwo polskie oceniane. Lud nasz podgórski do stolarki i snycerki ma wrodzone zdolności, rozbudzenie i rozniesienie tego przemysłu w naszym kraju najmniej powinno napotykać trudności.

Jeżeli rozwój szkół nie jest takim, jakiegoby się spodziewać należało, przyczyna leży w brakach i niedostatkach, na jakie szkoły cierpią.

Szkoła zakopańska pomieszczona w dwu domach drewnianych od lat wielu nie naprawianych, Dyrekcyja żali się, że dachy przegniłe przeciekają, ściany się wychylają, okna obluźnione, podłogi złe, budynki zmruszałe opalić się w zimie nie dają. Brak studni, uczniowie piją wodę z młynówki zanieczyszczonej odbycinami. Brak internatu dla ubogich uczniów tamuje rozwój frekwencyj w szkole.

Szkoła kołomyjska jest pomieszczona w dwu nędznych wynajętych domach prywatnych, w których się mieszczą równocześnie mieszkania prywatne. Pomieszczenie to jest niewłaściwe, a jeżeli się uwzględni, że izdebki są szczupłe, schody lichy drewniane, urządzenia niżej krytyki, to pomieszczenie to urąga nietylko wymaganiom szkoły ale najprostszym wymaganiom higieny i bezpieczeństwa na wypadek ognia. Z powodu braku miejsca co roku Dyrekcyja odmawia przyjęcia zgłaszającym się uczniom, co się dzieje z krzywdą dla kraju. W szkole kołomyjskiej znajduje się internat, w którym acz lichy, pomieszczonych jest 42 uczniów. Dyrekcyja żali się, że pomieszczenie na internat za szczupłe, a dotacya Wydziału krajowego niedostateczna.

Obie te szkoły wymagają koniecznie, aby na nie zwrócić baczniejszą uwagę. W Zakopanem należałoby zbadać stan budynków, o ile potrzebują naprawy i konserwacyi? jak stoi sprawa ze studnią? o ile jest koniecznie potrzebny internat? Co do ostatniego zaznaczyć należy, że czynniki miejscowe zebrały kwotę 6 000 koron przeznaczoną na założenie internatu, przy niewielkiej pomocy krajowej możnaby stworzyć czynnik, któryby niewątpliwie szkołę wielce podniósł.

W Kołomyi teżby należało rzeczy zbadać, stan i warunki budynków, i zastanowić się, jakby złemu zaradzić, żeby szkoła napływających uczniów przyjmować mogła.

Komisya przemysłowa spodziewa się, że c. k. Rada szkolna krajowa w przyszłorocznem sprawozdaniu wyniki badań zanotuje.

Akademia handlowa we Lwowie rozwija się bardzo pomyślnie. W ubiegłym roku szkolnym organizacya jej została uzupełnioną czwartym wyższym kursem, który całości dopełnia. — Dzieli się ona na dwie części, a mianowicie: na szkołę handlową wyższą i szkołę handlową uzupełniającą. Szkoła handlowa wyższa czyli właściwa akademia handlowa ma kształcić siły do samoistnego działania w szerszym zakresie, przeznaczone na stanowiska kierujące. Szkoła handlowa uzupełniająca, ma dać sposobność uzupełnienia swych wiadomości tym osobom, które już są zajęte w praktyce handlowej.

Jak dotychczasowe doświadczenie poucza, zakres akademii wymaga rozszerzenia. Potrzeba urządzania kursów dla abiturientów, dla którego w szczupłym lokalu akademii niema pomieszczenia. Kto się sprawom dotyczącym przemysłu krajowego przypatruje, przyznać musi, że na różnych punktach naszego kraju budzi się przemysł i często się dowiadujemy przypadkiem, że te lub inne przedmioty, o których mieliśmy wyobrażenie, że się je musi z zagranicy sprowadzać, wyrabiają się także w kraju. Sami niestety nie wiemy, co posiadamy i dlatego własnych wyrobów nie kupujemy, jakże tu mówić o podtrzymaniu i rozwoju przemysłu, jakże tu mówić o konkurencyi z obcym towarem, a o wywozie za granicę i wspominać trudno.

Wina nie leży w przemyśle naszym, bo jest zasłaby do skutecznej reklamy i do stworzenia pośrednictwa handlowego, nie leży w naszym społeczeństwie, bo nie mamy pośrednictwa handlowego, nie mamy reklamy. Kraj nasz roi się od pośredników handlowych obcych fabryk, każdy pociąg kolejowy wozi ich dziesiątkami po kraju, a my nie mamy wcale tej kategorii ludzi, bez których dzisiaj handel nie może podpierać przemysłu. Kupcowi na całym świecie towar musi fabryka do domu przywieźć, pokazać i do wzięcia zachęcić. Wyrugować trzeba te roje pośredników. Trzeba stworzyć koniecznie własnych ludzi, którzyby się naszym przemysłem zajmowali. Do tego potrzeba stworzyć niższą szkołę handlową w Akademii handlowej lwowskiej na wzór szkół podobnych w innych krajach koronnych, bardzo dobrze się rozwijających. Że potrzeba istnieje, niech służy za dowód, że w takiej dwuklasowej niższej szkole handlowej w Czerniowcach na 202 uczniów było zapisanych 87 z Galicyi w ubiegłym roku szkolnym (Sprawozdanie z roku 1902/3 str. 61.). Ci się z naszym przemysłem nie zapoznają, ci mu pośrednictwa handlowego nie przyniosą. To stracone siły dla kraju. Aby taka szkoła robiła innym konkurencyę niema obawy, a Ministerjum byłoby prawdopodobnie skłonne do jej założenia.

Komisya przemysłowa ośmiela się rzecz tę c. k. Radzie szkolnej krajowej polecić pod rozważę.

Komisya przemysłowa w ostatniem swem sprawozdaniu zaznaczyła z ubolewaniem, że udział Galicyi w funduszach państwowych na rzecz szkolnictwa przemysłowego nie jest taki, jakby należało w porównaniu do innych krajów, w Radzie państwa reprezentowanych. Galicya jest stanowczo upośledzona, a udział jej w funduszach państwowych jest znacznie mniejszy od innych krajów, czy to weźmiemy w stosunku do ludności, czy to w stosunku obszaru, czy też nawet wreszcie w stosunku do opłacanego podatku. W ostatniem sprawozdaniu podała Komisya przemysłowa zestawienia z budżetu państwowego z lat 6-ciu, t. j. od roku 1895 — 1900 w osobnych allegatach. Obecnie załącza Komisya przemysłowa dalszy ciąg tych zestawień z następnych 3-ich lat po rok 1903. Stosunki widzimy nie zmienione, cyfry wykazują ten sam stosunek, jaki istniał dawniej.

Komisya przemysłowa wnosi:

Wysoki Sejm uchwalić raczy:

1. Przyjmuje się do wiadomości sprawozdanie c. k. Rady szkolnej krajowej o stanie szkół państwowych przemysłowych i handlowych za rok szkolny 1901/2.

2. Wzywa się c. k. Rząd ponownie o przyspieszenie budowy gmachu dla szkoły przemysłowej w Krakowie na gruntach, przez miasto ofiarowanych.

3. Wzywa się c. k. Rząd o zaprowadzenie w wyższej szkole przemysłowej Krakowskiej kursu nafciarstwa.

4. Wzywa się o. k. Pząd do rozszerzenia lokalności szkoły przemysłowej we Lwowie i rozszerzenia jej działania dla bronzowników, cyzelerów, ceramiców.

5. Wzywa się c. k. Rząd do rozszerzenia szkoły przemysłowej we Lwowie działem chemii fermentacyjnej, działem naciarstwa i nauką budowy robót wodnych.

6. Wzywa się c. k. Rząd, aby przyspieszył starania o budowę gmachu na pomieszczenie szkoły zawodowej w Kołomyi i wdrożył starania o budowę gmachu dla takiejże w Zakopanem.

7. Wzywa się c. k. Rząd o wydatniejsze dotowanie szkolnictwa przemysłowego w Galicyi a co najmniej w stosunku do opłacanych podatków w porównaniu z innemi krajami, w Radzie państwa reprezentowanemi i do rozszerzenia akcji na polu zakładania szkół zawodowych i rękodzielniczych.

Przewodniczący :

A. Lubomirski.

Sprawozdawca :

Mars.

Wydatki państwa na szkolnictwo przemysłowe w tysiącach razem *) podług preliminarzy budżetowych w r. 1901, 1902, 1903.

Rok	Rodzaj szkoły															Razem	Wydatek ryczał- towy na wszyst- kie kraje	Ogółem po odcią- gnięciu interak- cyjów
	Kraje w Radzie państwa reprezentowane																	
	Galicya	Bukowina	Śląsk	Morawy	Czechy	Austria dolna	Austria górna	Salzburg	Tyrol i Vo- rarlberg	Styrya	Karyntya	Kraina	Wybrzeże	Dalmacya				
1901	292	96	162	532	1.119	649	—	97	114	191	—	—	185	—	3.437	—	—	
	144	18	83	398	1.119	219	120	33	234	27	150	82	45	—	2.672	—	6.310	
	—	—	—	3	—	15	—	—	—	—	—	—	—	—	18	—	—	
	—	—	—	—	112	—	42	—	30	—	34	—	—	—	218	—	—	
	133	9	40	95	467	383	15	3	24	36	11	24	18	6	1.264	354	1.618	
	59	—	8	41	133	16	16	1	28	14	6	—	—	—	312	72	384	
	628	123	293	1.069	2.950	1.282	193	134	430	263	201	106	248	6	7.921	426	8.312	
1902	792	155	369	1348	3723	1617	244	169	543	388	254	134	313	001	10000	—	—	
	314	96	160	604	1.168	615	—	98	109	185	—	—	189	—	3.538	—	—	
	154	19	81	479	1.146	235	114	36	239	28	161	82	46	—	2.810	—	6.540	
	—	—	—	3	—	15	—	—	—	—	—	—	—	—	18	—	—	
	—	—	—	—	125	—	43	—	31	—	34	—	—	—	233	—	—	
	150	9	42	101	474	413	15	3	26	40	11	25	21	6	1.386	554	1.890	
	72	—	8	66	152	17	16	7	29	15	6	—	—	—	388	68	456	
1903	690	124	291	1.253	3.065	1.295	188	144	434	263	212	107	256	6	8.319	622	8.886	
	829	150	350	1494	3684	1557	226	173	522	322	255	129	308	001	10000	—	—	
	317	90	167	504	1.218	680	—	101	109	191	—	—	193	—	3.570	—	—	
	159	18	64	481	1.249	207	109	33	246	29	166	90	49	—	2.905	—	6.670	
	—	—	—	3	—	15	—	—	—	—	—	—	—	—	18	—	—	
	—	—	—	—	136	—	46	—	27	—	41	—	—	—	250	—	—	
	161	10	45	110	495	434	10	3	21	43	13	16	21	6	1.388	620	2.008	
1904	67	—	10	83	180	17	17	7	34	17	8	—	—	—	440	88	528	
	704	118	286	1.181	3.278	1.353	182	149	437	280	228	106	263	6	8.571	708	9.206	
	822	138	334	1378	3825	1579	214	174	510	328	266	124	307	001	10000	—	—	
	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	

*) Obliczenie niniejsze na życzenie sprawozdawcy opracował p. W. Fiebig.

Alegat II. do sprawozdania Ls. 3.451/903.

Rok	P r z e d m i o t	Kraje w Radzie państwa reprezentowane.															Razem w całej Austrii
		Galicya	Bukowina	Śląsk	Morawy	Czechy	Austria dolna	Austria górna	Salzburg.	Tyrol i Vorarlberg	Styrya	Karyntya	Kraina	Wybrzeże	Dalmacya		
1901	W stosunku do podatków bezpośrednich opłacanych przez kraje wynoszą dotacje na szkolnictwo przemysłowe procent % w latach:	2.43	4.40	5.25	4.45	4.48	1.30	2.03	6.28	5.99	1.93	6.08	3.22	3.14	0.39	3.06	
1902		2.63	4.27	4.86	5.11	4.50	1.29	1.98	6.39	5.98	1.83	6.23	3.21	3.15	0.38	3.19	
1903		2.62	3.78	4.59	4.64	4.71	1.30	1.90	6.55	5.87	1.89	6.54	3.11	3.10	0.37	3.00	

